

Forord

Begreber som kritik og krise synes om nogen dækkende for Nordisk Sommeruniversitets virksomhed gennem de første 50 år. NSU forbindes vel stadig af de fleste med den universitets- og samfundskritiske avantgarde-profil, som organisationen efter studenteroprøret definerede ved justeringen af sine formålsparagraffer i 1969. For dem, der har haft et nærmere forhold til sommeruniversitetet, vil betegnelsen "krise" sikkert omvendt være dækkende for oplevelsen af NSUs tilstand som institution - og det uanset om vi taler om etableringsfasen før 1969, de tilslutningsmæssige storhedsdage i 1970'erne, "fattigfirsernes" nedskæringsår eller postmodernitetens og informationssamfundets NSU. Nordisk Sommeruniversitet har trods sin nu betydelige alder som forskningsinstitution i nordensamarbejdet hele tiden haft karakter af projekt eller eksperiment: En drøm af en institution, om man vil, hvor lysten og idealismen driver værket; men også en institution med et ret så drømmende eller romantisk forhold til sig selv som sådan. Nej; dén flok visionære forskere, der fandt på at grundlægge NSU, havde næppe troet, at dette foretagende ville bide sig fast og overleve de betydelige forandringer, som de sikkert allerede dengang kunne ane var i vente på universiteterne, i videnskaberne og i det omgivende samfund.

Kritik og krise er altså i NSU-sammenhæng ofte henholdsvis positivt og negativt ladede betegnelser - en typisk avantgarde-position, om man vil: Det er svært at etablere sig "udenfor"; men sagsforholdene i den omgivende verden fremstår meget tydeligere på afstand. Forholdet er naturligvis langt mere komplekst. Det må ikke glemmes, at NSU etablerede sig selv som elitær "task-force" på baggrund af en graverende universitets- og videnskabskrise: Videnskaben havde på daværende tidspunkt nogle helt åbenlyse problemer i forhold til virkeligheden, som den så ud efter Anden Verdenskrig. Man manglede et forum, hvor forskere kunne "se deres fagstudier i en større sammenhæng" og "råde bod på den isolering og ensidighed, der følger af den nødvendige fagvidenskabelige specialisering". Man ønskede at "fremme samarbejdet mellem videnskaberne, dels ved at behandle grænseemner, der kræver belysning fra flere discipliner, dels ved at drøfte almene teoretiske og metodiske spørgsmål, dels ved at give akademikere fra forskellige fagområder indblik i hinandens arbejdsmetoder og problemer." (af NSUs oprindelige vedtægter).

I forhold til NSUs sag og virke, vil organisationens egne organisatoriske kvaler eller "krise" naturligvis altid være bagateller - i det mindste så længe, at

organisationen holder ved, og det vil den sikkert gøre i mange år endnu. Noget andet er den "krisebevidsthed", der har været så karaktisk for sommeruniversitetets selvopfattelse; en identitet, der formentlig er udviklet i en periode, hvor Krisen var overskriften på et omfattende kultur- og samfundskritisk projekt. Kritik og krise er etymologisk beslægtede begreber; et forhold, der formentlig har inspireret ikke så få, teoretisk orienterede NSU-studier i forholdet mellem verden og den kritiske virksomhed. I denne særegne NSU-optik fremstår verden ofte som værende sandest, når den er i krise, når den er kritisérbar. Mon ikke også dette, at dette netop komplekse krise-kritik-forhold er karakteristisk for NSUs avantgarde-profil?

Nu er krisebegrebet som sådan næppe tidssvarende, når det gælder om at beskrive Nordisk Sommeruniversitets generelle kritiske virksomhed og den "verden", som NSU er optaget af idag. NSUs kritiske profil i forhold til det, vi normalt regner for videnssamfundets "åndelige højborg", masseuniversitet, synes frem for alt givet ved den salonagtige, ikke-måltrettede og transdisciplinært fordomsfrie seminarform, som vi kender fra Nordisk Sommeruniversitet, men som er så sjælden i universitetssammenhæng.

Alligevel blev også denne bog til på baggrund af en krise. Der var efter sommersessionen i 1998 en udbredt opfattelse af, at organisationen havde brug for at afklare sin rolle som forskningsinstitution eller forskningsinitierende forum. Anledningen var klar nok: Man vidste ikke på det tidspunkt, om man kunne fortsætte med at oppebære en bevilling fra hovedsponsoren, Nordisk Ministerråd: Den var truet på livet. Og det kun lidt over et år før sekelskiftet og Nordisk Sommeruniversitets 50-års jubilæum. Der blev nedsat en redaktionsgruppe bestående af filosoferne Arne Overrein og Jacob Dahl Rendtorff samt undertegnede, og der blev relativt tidligt i forløbet givet signal til resten af NSU om, hvordan vi havde tænkt os at forvalte et sådant projekt. Det stod dog også relativt tidligt klart, at dette var en opgave, som vi selv måtte løfte, og at vi i den forbindelse var nødt til at gennemføre en del research. Og det selv om i hvertfald to af redaktionsgruppens medlemmer i enestående grad kan trække på egen, organisatorisk viden. Vejen måtte nødvendigvis gå forbi Nordisk Sommeruniversitets arkiv i et støvet kælderrum på Århus Universitet, og der tilbagte vi i flere omgange nogle særdeles fornøjelige og koncentrerede timer i hinandens og i de ofte farverige arkivaliers udmærkede selskab. Som ordførende for Nordisk Sommeruniversitet er jeg selvsagt tilfreds med, at arbejdet blev gennemført til tiden. Og jeg er frem for alt umådelig taknemmelig for det konstante engagement, som mine to medredaktører har udvist under processen. Det er mit håb, at denne indsats kan være organisationen til gavn³ langt ud i fremtiden

Denne bog består af fire, alle historisk organiserede artikler. I det første bidrag, "Tværfaglige eventyr i NSU", giver filosofen Jacob Dahl Rendtorff sin personlige skildring af studievirksomheden i en NSU-kreds - fra det første møde som studerende med midtfirsernes stærkt postmodernistiske filosofimiljø i Nordisk Sommeruniversitet til vore dages samfunds- og praksisteoretiske orientering. I artiklen beskriver Rendtorff, hvordan han i NSU fandt vigtige aspekter af Grundtvigs vision om et frit, nordisk universitet realiseret; en vision om fordomsfri hengivelse til videnskabens verden på tværs af discipliner og med en dyb respekt for menneskelivet og dets egenart. Grundtvigs vision var i øvrigt en væsentlig kilde til inspiration blandt sommeruniversitetets grundlæggere.¹

Poul Hermansens følgende "NSU - et kort historisk tilbageblik" giver et populært affattet vue over Nordisk Sommeruniversitets historie med særlig henblik på grundlæggelsen og andre centrale begivenheder som f.eks. de organisatoriske justeringer gennem 1960erne, "studenteroprørets sommersession" i 1969 og Askov-sessionen i 1972 med dens marxismeforskrækkede mediebevågenhed og den efterfølgende, politisk initierede kulegravning af organisationen ("Kofoed-rapporten"). Hermansens bidrag er en samling af tre, oprindeligt separate indlæg i tidsskriftet *Information fra Nordisk Sommeruniversitet*, der skulle give nye NSU-deltagere et hurtigt kendskab til organisationens historie. Poul Hermansen var "fast inventar" på NSUs sekretariat i Aalborg fra midten af firserne, og artikelserien - der sidenhen været optrykt adskillige gange - bærer præg af en stor hengivenhed til det miljø, som han gennem en årrække så aktivt tog del i.

Undertegnede artikel forsøger at skildre, hvad der skete i Nordisk Sommeruniversitet efter Poul Hermansens historiske tilbageblik. Udgangspunktet for dette bidrag er den gennem mange år særdeles NSU-engagerede litterat Johan Fjord

¹ Grundtvigs vision om et nordisk universitet blev refereret i akter fra 1956, der dokumenter planerne om at udvikle og omdanne Nordisk Sommeruniversitet til et Nordisk Universitet; planer der dog aldrig blev til noget. Dette fremgår bl.a. af et upubliceret og muligvis aldrig anvendt taleudkast, som en medarrangør (?) af sommersessionen samme år skrev til den daværende danske undervisningsminister Julius Bomholt, der var blevet inviteret til at holde sommersessionens åbningstale.

Jensens ret kritiske tale ved 40-årsjubilæet. Fjord Jensen satte dengang spørgsmålstegn ved, hvorvidt NSU var rustet til at omstille sig til informationssamfundet og dets reformer af forskningsinstitutionerne; reformer, der i 1990ernes nordenssamarbejde navnlig kom til at gælde forskeruddannelsen. I det historiske tilbageblik konstaterer undertegnede, at Fjord Jensens tvivl desværre var vel begrundet, og at NSUs isolationistiske avantgarde-profil gennem halvfemserne strategisk set næppe var den mest heldige. På denne baggrund opfordres der til, at sommeruniversitetet fremover i stigende grad forsøger at integrere sin virksomhed med nordenssamarbejdets andre aktiviteter og forskningsinstitutionerne iøvrigt; en integration, der må tage udgangspunkt i en argumenteret forestilling om, hvorledes innovationsmiljøet i Nordisk Sommeruniversitet kan komplementere de øvrige forskningsinstitutioner og vice versa.

I bogens sidste og mest omfattende artikel, "Vitenskap, kritikk og krise", forsøger filosofen Arne Overrein at betragte Nordisk Sommeruniversitets udvikling og idegrundlag i et bredere videnskabshistorisk perspektiv. I bidraget konkluderer forfatteren, at Nordisk Sommeruniversitet i sin virksomhed og institutionshistorie i høj grad afspejler overgangen fra et beskyttet, liberalt universitetssystem til etableringen af det moderne massesystem. NSUs avantgarde-profil i forhold til netop masseuniversitetet er dog i følge Overrein karakteriseret ved, at man netop repræsenterer dén frie akademiske universitetstradition, som masseuniversitetet kom til at forlade. Nordisk Sommeruniversitets fremtidige rolle må på denne baggrund defineres i forhold til de etablerede institutioners læringsproblemer - et spørgsmål, der måske giver sig selv al den stund, at NSU helt naturligt vil tiltrække den virksomhed, som der ikke er plads til på universiteterne. Således konkluderer Arne Overrein, at det måske bedste argument for Nordisk Sommeruniversitets eksistensberettigelse er dets bemærkelsesværdige overlevelsessevne og det forhold, at der i regi af NSU udvikles viden, som ikke ville kunne udvikles andre steder.

På vegne af Nordisk Sommeruniversitet vil jeg afslutningsvist takke Letterstedtska föreningen for sit generøse bidrag til produktionen af denne bog.

Troels Degn Johansson
Ordførende for Nordisk Sommeruniversitet